

Öz

Konut meselesi 20. yüzyıldan bugüne küresel ve yerel ölçekte tartışırken, mimarlık alanında yapı üretiminin organizasyon, tasarım ve sunum biçimleri toplumsal değişim ve dönüşümler sonucu farklılaşarak kullanıcı katılımı ön plana çıkmıştır. Türkiye’de özellikle 2000’lerden sonra TOKİ’nin konut üretiminde yeni bir aktör olarak yer almasıyla, konutun anlam ve üretim biçiminin değişime uğradığından bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada, günümüz dünyasında ve mimarlık alanında güncel tartışma konuları olan toplu konut, kullanıcı, mimari tasarımda katılım vb. kavramlar TOKİ’nin Van kentinde inşa ettiği binlerce konut birimi üzerinden örneklendirilmiştir. Çalışmada ayrıca dar gelirli için toplu konut üretiminde uygulanabilecek, kullanıcı katılımlı esnek bir model önerisi yapılmıştır. Bu modelin dar gelirli için toplu konut üretiminde ve bir alanda yapılacak diğer çalışmalara bir altlık oluşturması amaçlanmaktadır. Çalışmanın yöntemi 2011 Van depremi sonrası yerinde yapılan gözlemlere dayalı tespitlerdir. İlgili literatür taranmış, kullanıcılar ile sözlü görüşmeler ve anket çalışması yapılmış, toplu konut alanlarına ilişkin çizim ve görsel belgeler incelenmiş, yapılan tespitler fotoğraflar ile görselleştirilmiştir. Bu haliyle toplu konut üretimini betimleyip irdeleyen ve mevcut deneyimler ve birikimler üzerinden sentez bir model öneren çalışma, konut üretiminde giderek yaygınlaşan kullanıcı katılımlı tasarım literatürüne de bir katkı olarak görülebilir. Çalışma sonucunda dar gelirli için toplu konut üretiminde yeni, farklı bir üretim modelinin mümkün olabileceğinin anlaşılması beklenmektedir. Kentlerin çok yönlü etkenlere bağlı olarak yaşadıkları değişimde, yapılaşma süreçleri önemli bir yer tutar. Tekil olarak üretilen konutlar, özellikle nüfus artışına bağlı olarak gelişen toplumsal, ekonomik, siyasal dinamiklerle birlikte yerlerini kitlesel üretime bırakmış ve dönüşümün izleri fiziksel çevrede ve toplumsal yaşamda yansımalarını bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Van Kenti, Toplu Konut, Katılım, Mimari Tasarım.

Dar Gelirli İçin Toplu Konut Üretiminde Katılımcı Tasarım Modeli: Van Kenti Örneği

Participatory Design Model in Mass Housing Production for Low Income: The Case of Van City

 Mustafa Gülen
Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Van, Türkiye

 Deniz İncedayı
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, İstanbul

Başvuru tarihi/Received: 30.09.2022, Revize tarihi/ Revised: 26.05.2023, Kabul tarihi/Final Acceptance: 23.06.2023

Extended Abstract

While the housing issue has been discussed on a global and local scale since the 20th century, in the field of architecture, the organization, design and presentation forms of building production have changed as a result of social changes and transformations, and user participation has come to the fore. It is possible to mention that the meaning and production style of the house has changed in Turkey, especially after the 2000s, with TOKI taking place as a 'new' actor in housing production. In this study, the concepts such as "public housing, "user", "participation in architectural design" etc. are exemplified over thousands of housing units built by TOKI in the city of Van. In the study, a flexible model with user participation, which can be applied in mass housing production for low-income people, is proposed. This model is intended to form a basis for the production of mass housing for low-income people and other studies in this field. The method of the study is based on the observations made after the 2011 Van earthquake. The relevant literature was scanned, verbal interviews and surveys were conducted with the users, the drawings and visual documents related to the public housing areas were examined, the findings made were visualized with photographs. The study, which describes and examines mass housing production in this form and proposes a synthesis model based on existing experiences and knowledge, can also be seen as a contribution to the "user-participated design" literature, which is increasingly common in housing production. As a result of the study, it is expected to be understood that there may be a "new" or "different" production model in mass housing production over Van TOKI houses. Structuring processes have an important place in the change that cities experience due to multifaceted factors. The general aim of this study can be summarized under three interrelated titles. First the concept of 'participation' in the architectural design process is discussed from different perspectives, secondly interpretation of the satisfaction surveys made with users in TOKI residences in Van city, and the third one is to propose a synthesis model in which different actors are involved in mass housing production for the low-income in line with the data obtained. The actors emphasize that the production of mass housing directly or indirectly concerns all the users of the city, and the importance of informing the residents of the city and seeking their opinions in the whole process from land selection to construction. While the production model of TOKI was criticized in general, it was emphasized that the model did not contribute to the urban economy. In the proposed model, mass housing design evolves from a process in which experts are at the focal point, to a multi-stakeholder, democratic process that is shaped in line with the wishes and needs of all urban actors, who are directly or indirectly affected by production, especially the user, and contribute with their experiences, thoughts and opinions. Instead of a production process imposed by experts, the model has been built on a common design process, shaped in line with the demands of the user and other actors, and taking into account expert knowledge. This setup allows for continuous feedback at every stage of the design, allowing discussion and the creation of new alternatives. It is seen that the design process proposed by the model requires a longer period of time compared to conventional production processes, since it offers a new form of organization, data collection, discussion and communication environments. Another important aspect of the proposed model is the determination of the roles and relationships of the actors, who will take part in the design process, with the capacity to start from the most basic unit such as 'building/residential/private area' and spread to a wide scale, as needed, to the neighborhood, region and city. The model describes a democratic, pluralistic participatory organization that takes into account local characteristics, social-cultural data in accordance with the context of the place where it will be produced, aims to establish a multi-actor communication and interaction environment, and is shaped by 'new' methods and tools in line with user requests and needs. Houses produced individually have left their places to mass production, especially with the social, economic and political dynamics that develop due to population growth, and the traces of the transformation have found their reflections in the physical environment and social life.

Keywords: Van City, Mass Housing, Participation, Architectural Design.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Cite this article as: Gülen M, İncedayı D. Dar Gelirli İçin Toplu Konut Üretiminde Katılımcı Tasarım Modeli: Van Kenti Örneği. Tasarım Kuram 2023;19(39):316-333.

1. Giriş

“Kullanıcının konutu üstündeki rolünün evrimi konutun oluşumunu bir süreç olarak değerlendiren görüşün temelidir. Kanımca, kullanıcı bir güç olarak tanınmalı ve kavranmalıdır. Ancak kullanıcılar fiziksel çevreyi doğrudan etkileyerek ve denetleyerek güçlerini ortaya koymaya başladıktan sonradır ki, sağlıklı yaşayan ve sürekli gelişen çevrelere sahip olabiliriz.”

N. Jhon Habraken, 1982

‘Konut’ meselesi, 20. yüzyıldan günümüze mimarlık alanının en temel ve belirgin sorunu olarak tartışılmalı olan olgulardan biridir. Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonrası başlayan barınma probleminin, yaşanan göçler, doğal afetler, nüfus artışı, nüfusun belirli bölgelere yığılması vb. sebeplerden dolayı bugün bile güncelliğini koruduğu söylenebilir. Sorundan en fazla etkilenen kesimin ‘yoksullar’, ‘dar gelirli’ olduğu bilinmektedir. ‘Dar gelirli’ kavramının genel bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Özellikle Türkiye gibi geçekodu yerleşimlerinin fazla olduğu ve toplumun sosyo-ekonomik durumunun farklılık gösterdiği ülkelerde tanım daha da zorlaşmaktadır. Genel bir tanımlama yapmak gerekirse; gelir dağılımı araştırmalarında en alt sırada yer alan grubu oluşturan kesim ‘dar gelirli’ olarak değerlendirilmektedir (Keleş, 1998, s.81). Konut, inşa edilmiş çevrenin önemli bir parçası olarak insanoğlunun içinde yaşadığı ev, apartman, ikametgah, mesken, yer olarak tanımlanırken (Anonim, 2019); biçimlendiği yapı stoku içinde en yaygın yapı tipi olarak yerleşimlerin hem fiziksel hem de sosyal karakterini belirlemede önemli bir role sahiptir (Bingöl, 2015). ‘Konut’, fizikselliliğinin ötesinde içinde yaşayanların gündelik pratikleri ve yaşamsal faaliyetleri ile içerisinde var olduğu çevrenin atmosferini yansıtır. Toplu konut ise, genel olarak kitlesel barınma sorununun çözümünde bir üretim biçimine işaret eden, bir seferde üretilen birden fazla konutu tanımlayan bir kavramdır (Hasol, 1995). Tarihsel süreçte konut kavramının ve

üretim biçiminin toplumsal etkileşimler, siyasal ve ekonomik dinamiklerle değiştiğinden ve dönüştüğünden söz edilebilir. Bunu gerçekleştiren önemli eylemlerden biri olan mimarlık pratiğinin organizasyonel örgütlenmesi, zaman içinde yaşanan toplumsal ve teknolojik değişimlerin etkisinde tasarım ve üretim süreçlerini yeniden biçimlendirmiştir. Özellikle iletişim olanaklarının gelişmesi ile birlikte bireysel ve toplumsal etkileşimin, paylaşımın artması ve dünyada karar alma mekanizmalarında yaşanan demokratik süreçler sonucu günümüz mimarlığında, kullanıcı ile kullanıcı ve yakın çevre ilişkisinin önemsendiği ‘katılım’ meselesinin daha fazla gündeme geldiğinden söz etmek mümkündür. Katılım fikri, mimarlık ve tasarım alanlarında yöntem ve kavrama biçimleri bağlamında farklı tanım ve yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Kullanıcı taleplerinin dikkate alındığı “kullanıcı merkezli tasarım”, sosyal değerler üzerinden biçimlenen “topluluk/çevre tasarımı”, farklı kullanıcı gruplarını dikkate alan “kapsayıcı/kapsamlı tasarım” düşüncesi ve kullanıcı deneyimlerini önemseyen bu bağlamda yeni araç ve yöntemler öneren “işbirlikçi/ortak tasarım” vb. tanımlamalar yapılabilmektedir (Hacılibeyoğlu, 2013). Katılım meselesinin temel dinamiklerinden birisi işbirliği kavramıdır. Bu sebeple tüm kesimlerin bu sürece dahil olması bir taraftan ‘iyi’ olarak yorumlansa da farklı kesimden birçok insanın bir araya gelmesinin maddi ve manevi sıkıntıları, toplumun bu anlamda bir kültüre sahip olması ve katılımcıların bu talebe karşılık vermesi bakımından oldukça meşakatli bir süreç olduğu söylenebilir. Kaldı ki bu süreçlerin nasıl organize edileceği de son derece önemlidir. İyi yönetilemeyen bir süreç erk’in sorumluluktan kaçmasına, dar gelirli olan toplumdaki dışlanmalarına dolayısıyla kültürel bir sarsıntıya sebep olabilir (Bavilolyaei ve Ökem, 2018). Dünyada 1960’lı yıllardan itibaren yaygınlaşan bu yöntemin Türkiye’de birkaç istisna dışında teorik düzeyde kaldığı bilinmektedir. Türkiye’de dar gelirli olan konut ihtiyacı konvansiyonel üretim modelleriyle (yapsat, geçekondulaşma, TOKİ konutları vb.)

yürütülmekte ve sorun bir türlü çözülememektedir. Bu üretim modellerinin en önemlilerinden birisi Toplu Konut İdaresi tarafından yürütülmektedir. TOKİ, Türkiye'nin kentsel mekan üretiminde önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Toplu Konut İdaresi'nin 1 Eylül 2016 itibarıyla ürettiği konutların %43,14'ü 'dar ve orta gelir grubu projeleri', %20,61'i 'alt-yoksul gelir grubu projeleri', %15,43'i 'gecekondu dönüşüm projeleri', %5,22'si 'afet konutu uygulamaları', %0,80'i 'tarım köy projeleri'dir. Tüm bunların sosyal nitelikli konut projeleri olduğu varsayılırsa bu da toplam konut üretiminin %85,20'sine denk gelmektedir (URL-1). TOKİ'nin Türkiye genelinde barınma sorununun çözümü için ürettiği politikalar ve konutlar, nitelik açısından genel bir eleştiri konusudur. Türkiye'nin tüm kentlerinde toplu konut inşa eden TOKİ'nin Van kentinde de 2000'li yıllarda başlattığı sosyal konut projeleri, 23 Ekim ve 9 Kasım 2011 tarihlerinde yaşanan depremler sonucu inşa edilen binlerce konut ile devam etmiştir. Van kent topografyasında TOKİ konutları mimari yaklaşımları, biçimlenişleri ve konumları açısından yeni bir tipoloji tariflemektedir. TOKİ'nin konut maliyetlerini düşürmek adına çoğunluğunu hazine ve tarım arazilerine inşa ettiği devasa konut blokları kent merkezinin uzağında, dağ yamaçlarında veya geniş arazilerin ortasında kente yabancı kalmaktadır. TOKİ konutları, tasarım, yer seçimi, çevre, iklim, topografya ilişkisi, sosyal ve kültürel özellikler vb. yönlerden önemli sorunları barındırmaktadır. TOKİ konut üretiminde kullanıcı profillerini, sosyal-kültürel özelliklerini, istek ve ihtiyaçlarını dikkate almadan bir üretim gerçekleştirmektedir. Tip konut uygulaması yoluyla ülkenin herhangi bir noktasında inşa edilen konutlar kolaylıkla bir başka yere de önerilebilmektedir. Bu da konut ve konut çevrelerinin eleştiri konusu yapılmasına sebep olmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de konut sorunu sahip olduğu tüm karmaşıklığı ile güncelliğini hala korumaktadır. Sorunun çözümüne yönelik yapılan çalışmalar, önerilen yöntemler genel olarak konut kullanıcılarının ihtiyaç

ve isteklerinin dikkate alınması doğrultusunda ortak bir noktada kesişmektedir. Kullanıcıların üretimin her aşamasında etkin rol alması, kullanım aşamasında ise yapılacak geri dönüşler ile sonrasında yapılacak üretilere veri sağlanması son derece önemlidir. TOKİ konutlarında karşılaşılan sorunların tespitinin bundan sonra üretilecek toplu konutların üretimini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın genel amacı birbiri ile ilişkili üç başlık üzerinden özetlenebilir. Birincisi mimari tasarım sürecinde 'katılım' kavramının farklı açılardan irdelenerek tartışılması, ikincisi Van kenti TOKİ konutlarında kullanıcılar ile yapılan memnuniyet anketlerinin yorumlanması, üçüncüsü de elde edilen veriler doğrultusunda dar gelirli için toplu konut üretiminde farklı aktörlerin yer aldığı sentez bir modelin önerilmesidir.

2. Katılım Kavramı

Katılım, bireysel veya toplumsal olarak gelişen organizasyonlu davranışlar bütünü olarak yorumlanırken; sözcük 'ortaklık', 'işbirliği', 'paydaş olmak' kavramları ile de benzer anlamlar taşımaktadır. Kavramın sözlük anlamı ise; bir olay ve/veya süreç içinde bilinçli olarak yer alma ve etkin olma'dır (Anonim, 2019). Sözcüğün Arapça kökeni 'iştirak', İngilizce karşılığı ise 'part' kökeninden gelen (parçası olmak) 'participation'dır. Katılım, demokrasi, müzakere, iletişim, etkileşim, aidiyet vb. kavramlarla da bağlantılıdır. Kavramın özellikle 'demokrasi' fikri ile ilişkisi Eski Yunan'a kadar uzanmakta ve Platon'un Devlet adlı eserinde halkın toplumsal karar alma süreçlerinde katılımı olarak tariflenmektedir (Till, 2005). Bu doğrultuda kavramı, bireylerin karar alma süreçlerinde söz sahibi olmaları üzerinden demokrasi kavramı ile bağlantılı olarak yorumlayan Gürel'e (2003) göre katılım kavramı ve olgusu bireylerin, erk'in karar verme süreçlerine doğrudan katılımı, demokrasinin temel taşıdır. Başka bir tanıma göre ise katılım kavramı ve olgusu, bireylerin yaşam alanlarını, konutlarını meydana getirirken tasarım sürecinin tüm aşamalarında meslek insanı olan mimar ile

birlikte hareket etmesidir (Incedayı, 2002, s. 3). Habraken'e (2000) göre katılım kavramı profesyonel kesim ile gündelik yaşamdaki insanların işbirliğidir. Bir başka deyişle kullanıcının gündelik yaşamında sürekli deneyimlediği çevrenin, yaşam alanının üretim süreçlerinde rol almasıdır (Day ve Parnel, 2003). Görüldüğü üzere 'katılım' tek bir tanımı olmayan bağlantılı olduğu eyleme göre farklılık gösterebilen karmaşık bir olgudur. Eylemin örgütlenmesinden, uygulama biçimine ve nasıl sonuçlanacağına kadar çeşitli konular günümüzde hala tartışma konusudur. Bu sebeple kavramın çok farklı açılardan irdelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

2.1. Mimari Tasarım Sürecinde Katılım Kavramı

Katılım kavramının 1960'lı yıllarda tüm dünyada hakim olan sosyal ve siyasal değişimlerin etkisinde biçimlendiğinden söz etmek mümkündür. Tasarım sürecinde katılım kavramının da yaşanan bu değişimlere bağlı olarak insanların sorgulama ve eleştirme süreçleriyle bağlantılı olduğu söylenebilir (Jones vd., 2005). Bu dönemde mimarlık pratiğinin, söylem, örgütlenme ve uygulanma biçimlerinde radikal değişiklikler meydana gelmiş, mekanın fiziksel varlığının ötesinde sosyo-kültürel verilerle biçimlenen bir olgu olarak yeniden yorumlanması gerektiği düşüncesi yaygınlaşmıştır (Hacılibeyoğlu, 2017). Kullanıcının da tasarım süreçlerine etkili bir aktör olarak dahil olması ve gündelik yaşantısının, istek ve ihtiyaçlarının önemli bir veri olarak kullanılmaya başlanması gerektiği tartışılmıştır. Bu bağlamda Arnstein (1969) kişilerin karar verme sürecinde etkili olduğu bir katılım mı yoksa sözde bir katılım mı? sorusunu yönelterek, katılım düzeylerini sekiz basamaktan oluşan bir merdiven ile tanımlamaktadır. Sekiz basamağı ise üç gruba (1.-2., 3.-4.-5., 6.-7.-8. basamaklar) ayırmaktadır. İlk grup katılımın olmadığı, ikinci grup katılımın sembolik düzeyde olduğu, üçüncü grup kişilerin müzakere ve karar verme yetkilerinin olduğu bir sistemi tanımlamaktadır. Tasarım sürecinde katılım, profesyonel ile kullanıcının şeffaf bir ortamda karşı-

lıklı değiştirme ve dönüştürme yetisine sahip olduğu bir yöntemdir (Markus, 1972). Katılımı, tek yapıdan kentsel ölçüğe uzanan geniş perspektiften ele alınabilecek bir organizasyon olarak da yorumlamak mümkündür. Mimarlıktaki bu yeni tasarım süreçlerine N. John Habraken, Henry Sanoff, John. F. C. Turner, Yona Friedman, Ralph Erskine, Liz Sanders gibi kuramcı ve uygulamacılar katkıda bulunmuşlardır. Tasarım ve planlama alanında gelişen katılım fikrine ilişkin ilk somut önerileri N. J. Habraken vermiştir. Habraken kurduğu SAR¹ (Mimarlık Araştırmaları Enstitüsü) ile tasarımda mimar ile birlikte kullanıcı katılımının önemine dikkat çekmiştir. Daha sonraki süreçte hem kuramsal hem de pratik bağlamda destek veren önemli kişilerden biri Henry Sanoff'tur. Sanoff katılım süreçlerinde katılımcının alınan kararlarda rolünü görmesinin önemli olduğunu belirtmiş ve bu süreçlerin yerel düzeyde başlamasının önemine vurgu yapmıştır (Baba, 2009). Sanoff'a göre katılımcılık süreçlerinde önemli olan, katılımcının alınan kararlarda kendisinin de etkili olduğunu hissetmesidir. Ayrıca katılımın yerel düzeylerden başlayarak gerçekleştirilmesi katılım bilincinin daha kolay şekillenmesini sağlamaktadır (Baba, 2009; Kırılanguç Yoldaş, 2012). Kullanıcının önemli bir aktör olarak yer aldığı süreçlerde işbirliği ve deneyim aktarımı sayesinde yaşanılabilir, esnek, değişim ve dönüşüme açık mekanların oluşturulabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla 'katılım' düşüncesi benimsenerek başta kullanıcı ve mimar olmak üzere tüm kentsel aktörlerin karşılıklı etkileşim ve iletişim kurabileceği bir örgütlenme modelinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmaya konu olan 'dar gelirli için katılımcı süreçlerle toplu konut üretimi modeli' 'katılım' kavramının bağlamı üzerinden Van kenti TOKİ konutlarında yapılan anketler ve kentsel aktörlerle yapılan söyleşiler doğrultusunda biçimlenmiştir.

3. Çalışmanın Yöntemi ve Materyal

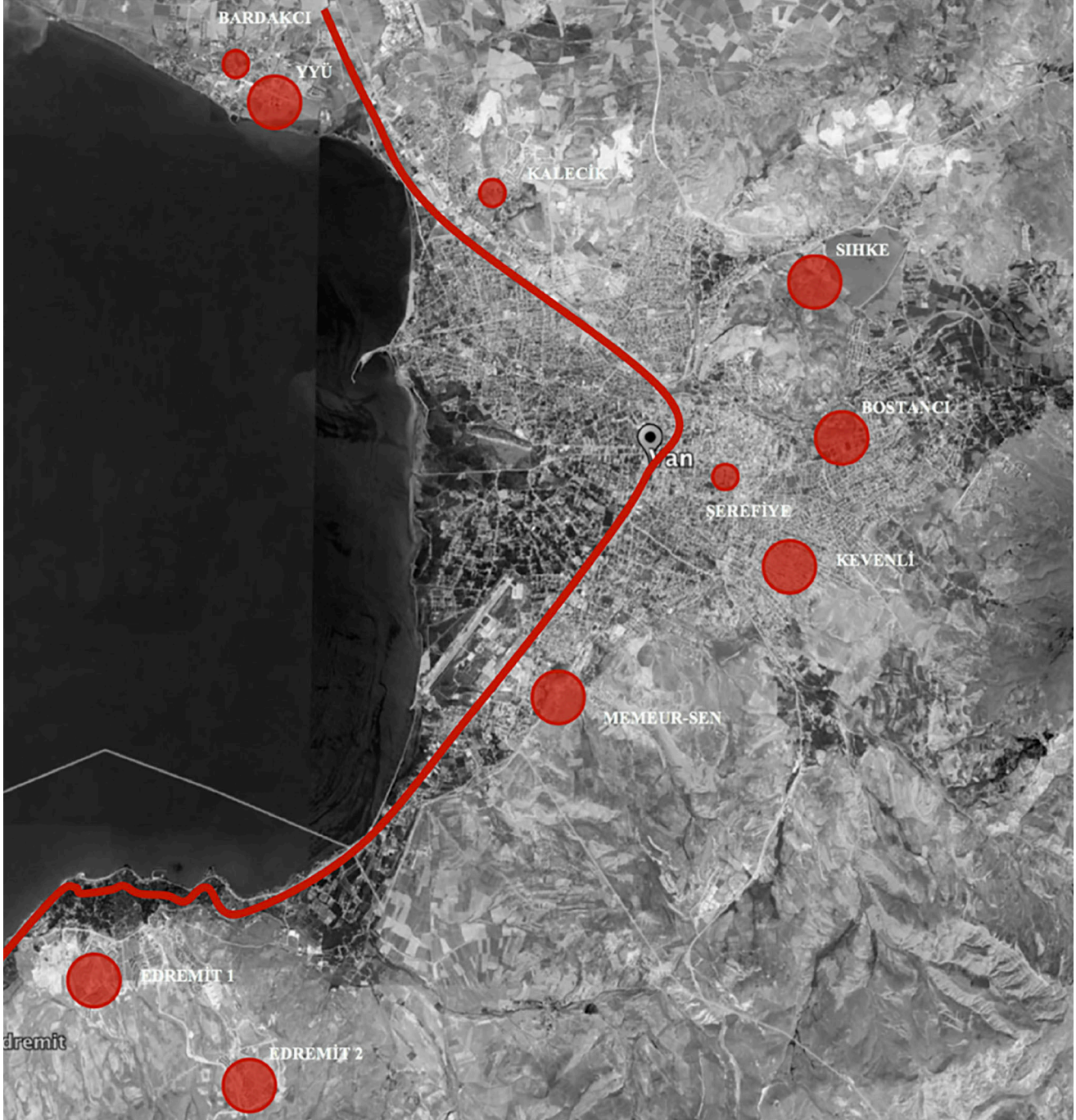
Bilimsel çalışmalarda kullanılan nitel ve nicel yöntemler en yaygın araştırma yöntemleridir. Nesnel ve genellenebilir

1. "SAR (Stichting Architecten Research), Hollanda Konut Araştırma Vakfı olarak 1965 yılında Hollanda'nın Eindhoven kentinde kurulmuştur. SAR, Vakfın genel direktörlüğünü yürüten N. John Habraken'in esnek konut tasarım ve yapımının geliştirilmesi konularındaki çalışmalarının sonucunda ortaya çıkmış ve toplu konut tasarım metodu olarak da anılmaktadır." (Uzunoglu, Özer, 2014)

bilgilere ulaşmak için yapılan çalışmalar nicel araştırmalar; yorumlayıcı, eleştirel ve bütüncül yaklaşımlara ulaşmak için yapılan çalışmalar ise nitel araştırmalar olarak değerlendirilebilir (Kuş, 2009; Altun vd. 2014). Nicel araştırma yöntemlerinde bir problem tespit edilmekte, olgu ve olaylar bunun üzerinden sayısallaştırılarak benzerlikler, farklılıklar ve oranlar ortaya konulmaktadır. Böylece doğru ölçüm ve sayısal veriler sayesinde gerçek ve doğrulanabilir verilere ulaşılabileceği düşünülmektedir (Erdoğan, 2003). Bu alan çalışmasında da gözlem, görüşme ve anket gibi veri toplama yöntemleri kullanılmış elde edilen veriler grafiklere aktarılmış ve nicel araştırma yönteminin ‘bağıntısal modeli’ kullanılarak birden fazla değişken arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışma kapsamında TOKİ tarafından üretilen konut bölgelerinin tamamında incelemelerde bulunmuş, yedi konut bölgesinde beş, bir konut bölgesinde yedi, bir konut bölgesinde ise sekiz konut sakini ile yüz yüze görüşülerek toplamda 50 anket çalışması yapılmıştır. Van TOKİ konutlarında ikamet eden örneklem grubu rastlantısal örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. 18-60 yaş aralığındaki kişiler ile yapılan anket görüşmeleri ve alanda yapılan analizler araştırmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Anket çalışmasının amacı TOKİ konutlarında yaşayan insanların konut ve yakın çevresine ait deneyimlerinin tespiti ve katılımcı tasarım yaklaşımı için verilerin toplanmasıdır. Bu bağlamda kullanıcılara çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular yöneltilerek konut alanları ile ilgili detaylı veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışmadaki veriler toplanırken ilk aşamada konut bölgeleri, kullanıcı eylemleri gözlemlenmiş ve konutlara ait çizimler incelenerek mevcut durum fotoğraflanmıştır. İkinci aşamada ise konut kullanıcıları ile anketler gerçekleştirilmiş ve sonuçlar yüzde dağılım analizi yöntemi ile grafikler üzerinden yorumlanmıştır. Araştırma süresince yapılan literatür çalışması, alanda yapılan gözlemler, incelenen çizim ve görseller hem anket hem de mülakat sorularının belirlenmesinde etkili olmuştur.

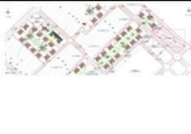

3.1 Araştırmada Seçilen Konut Bölgelerinin Genel Bilgileri

İnceleme alanı olarak Van kentinde TOKİ tarafından inşa edilen dokuz konut bölgesi belirlenmiştir (Şekil 1). Bu konut bölgeleri Van kent merkezinin çeperlerine (Şerefiye TOKİ Kentsel Dönüşüm bölgesi hariç) dağılmıştır. İlk 2004 yılında idare konut uygulaması olarak başlayan projeler, 2009 alt gelir grubu konutları, 2011 afet konutları, idari uygulamaları ve 2013 kentsel dönüşüm adı altında toplumun farklı kesimlerine ve ihtiyaçlarına yönelik olarak devam etmiştir. Yaklaşık dokuz yıllık bir süreçte Van kent merkezinde dokuz farklı bölgede (Edremit TOKİ, Bostancı TOKİ, Kalecik TOKİ, Yüzüncü Yıl Üniversitesi TOKİ, Memur-Sen TOKİ, Kevenli TOKİ, Şerefiye Mahallesi TOKİ, Karpuzalan (Özalp Yolu, Sıhke) TOKİ konutları) olmak üzere toplam 17.926 konut inşa edilmiştir (Tablo 2). Bu konutların büyük bir kısmı dar gelirli kesime mülk konut sunumu amacıyla gerçekleşmiştir. Toplu konut bölgelerinde konutlara ek olarak ticari alanlar, camiler, ilköğretim ve orta öğretim okulları mevcuttur. Van kentinde dar gelirli için kitlesel olarak üretilen ilk toplu konut örnekler olması ve ilk kullanıcılarına ulaşma imkanı sebebiyle çalışmada inceleme alanı olarak seçilmişlerdir.

Şekil 1. Van Kenti TOKİ Konut Alanları

Tablo 1. Çalışma Kapsamında Seçilen Toplu Konut Bölgelerine İlişkin Görsel Veriler

	hava fotoğrafı	vaziyet planı	plan	görünüş	fotoğraf
kalecik					
edremit					
bostaniçi					
yyü					
bardakçı					
kevenli					
şerefiye					
karpuzala					
Memur-sen					

Edremit TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 17 km mesafede olan bu bölgede 2004 yılında sosyal konutlar, 2011 Van depremin akabinde ise afet konutları inşa edilmiştir.

Bostaniçi TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 7 km mesafede olan bu bölgede 2010 yılında sosyal konutlar, 2011 Van depremin akabinde ise afet konutları inşa edilmiştir.

Kalecik TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 10 km mesafede olan bu bölgede 2011 Van depremin akabinde afet konutları inşa edilmiştir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 15 km mesafede olan bu bölgede 2011 Van depremin akabinde afet konutları inşa edilmiştir. Ancak konutlar sadece üniversite personeli tarafından kullanılabilir.

Memur_Sen TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 6 km mesafede olan bu bölgede 2008 yılında konut yapımına başlanmış ancak 2011 Van depremin akabinde konutlar tamamlanabilmiştir.

Kevenli TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 5 km mesafede olan bu bölgede 2009 yılında sosyal konutlar, 2011 Van depremin akabinde ise afet konutları inşa edilmiştir.

Şerefiye Mahallesi TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezinde konumlanan bu bölgede 2011 Van depremin akabinde kentsel dönüşüm kapsamında 852 konut inşa edilmiştir. Bu konut bölgesi kentsel dönüşüm yoluyla konut elde edilen ilk yerdir.

Bardakçı TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 14 km mesafede olan bu bölgede 2010 yılında konut yapımına başlanmış 2011 Van depremin akabinde konutlar tamamlanabilmiştir.

Karpuzalan (Özalp Yolu) TOKİ Konut Bölgesi

Kent merkezine 5 km mesafede olan bu bölgede 2011 Van depremin akabinde afet

konutları inşa edilmiştir.

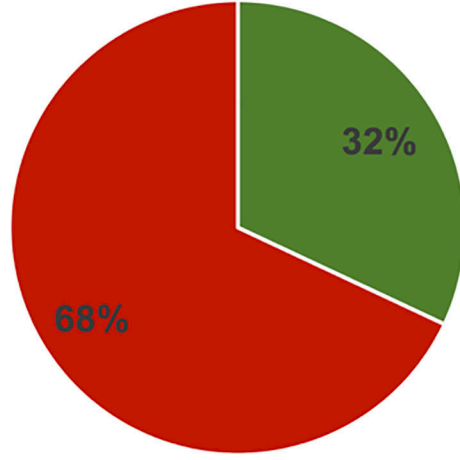
	KONUT TİPİ	KONUT ADEDİ	İNŞA TARİHİ
kevenli	alt gelir grubu	800	2009
	afet konutu	480	2011
edremit	idare konut uygulaması	1768	2004
	afet konutu	7320	2011
bostaniçi	idare konut uygulaması	224	2010
	afet konutu	1512	2012
yyü	idare konut uygulaması	500	2012
bardakçı	idare konut uygulaması	426	2010
kalecik	afet konutu	2458	2012
şerefiye mahallesi	kentsel dönüşüm	852	2013
karpuzalan	afet konutu	528	2012
memur-sen	idare konut uygulaması	1058	2008

3.2. Araştırma Kapsamında Yapılan Anketlerden Soru Örnekleri ve Bulgular

Konut bölgelerinde kullanıcılar ve kentsel aktörlerle yapılan anket ve söyleşiler (1) 'konut', (2) 'yaşanılan sorunlar', (3) 'sosyal-fiziki çevre', (4) 'komşuluk ilişkileri', (5) 'bir konuttan beklentileri' ve (6) 'kendi konutlarının inşa süreçlerine dahil olma' meseleleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Her bir kullanıcıya 20 soru yöneltilmiştir. Bu çalışma kapsamında 20 soruyu analiz etmek yerine sadece çalışmanın ana kurgusu ilgili olduğu düşünülen üç soru seçilerek ((1)-Konutunuzdan memnun musunuz?, (2)-Buraya taşınmadan önce nasıl bir konutta yaşıyordunuz?, (3)-Konutlarınızın projelendirme ve yapım süreçlerine katılmak ister miydiniz?) verilen cevaplar analiz edilmiş ve grafikler yardımıyla değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Van Kent Merkezinde Yer Alan TOKİ Konut Sayılarının Bölgelere Göre Dağılımı

Konutunuzdan Memnun Musunuz?

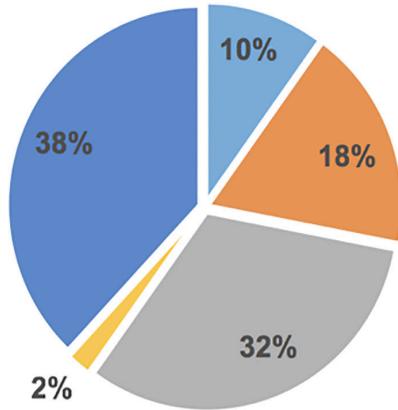
■ Evet ■ Hayır

Grafik 1. Örneklem Grubunun konutundan Memnuniyet Derecesi

Anket yapılan hane halklarından %68'i yaşadığı konuttan memnun olmadığını ifade ederken, %32'si memnun olduğunu belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde kullanıcı memnuniyetsizliğinin 'çevre-ulaşım, sosyal donatıların yetersizliği, konutların genel görünümü, yapı malzemelerinin kalitesizliği, kent merkezine uzaklık, konutların kullanışsız plan kurguları ve yetersiz m²'lerinden vb. nedenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Grafik 2. Örneklem Grubunun TOKİ Konutlarından Önce Yaşadıkları Konutların Özellikleri

Buraya Taşınmadan Önce Nasıl Bir Konutta Yaşıyordunuz?

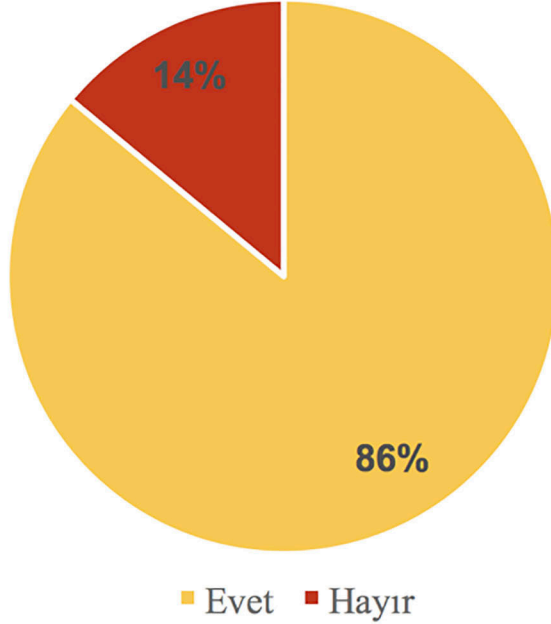
- Çok Katlı Apartman (5 kat ve üstü)
- Az Katlı Apartman (4 Kat ve Altı)
- Tek Katlı
- Gecekondu
- Bahçeli Ev

Anket uygulaması esnasında kullanıcılara TOKİ konutlarına taşınmadan önce yaşadıkları konutların özellikleri sorulmuştur (Grafik 2). Kullanıcıların %32'si tek katlı, %38'i bahçeli, %18'i az katlı apartman, %10'u çok katlı apartmanda yaşadığını ifade ederken, %2'si gecekonduya yaşadığını dile getirmektedir. Grafikten anlaşılacağı üzere kullanıcıların TOKİ konutlarından önce yaşadıkları alanlar %70 oranında tek katlı, bahçeli, müstakil konutlardır. TOKİ konutlarına taşınmayla birlikte kullanıcıların yaşadıkları konut ve çevrelerinin büyük oranda değiştiği görülmektedir. Yapılan sözlü görüşmelerde kullanıcıların büyük bir kısmı bu konutlara alışmadığını eski yaşam alanlarına özlem duyduklarını ifade etmiştir.

Konut, insanın yer edinmesini, yeryüzüne yerleşmesini ve yaşama bağlanmasını sağlayan önemli olgulardan biridir. İnsanlar hayatlarını sürdürecekleri 'ev'lerini kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda biçimlendirme imkanına sahip olmalıdır. Nitekim anket esnasında kullanıcılara yöneltilen 'konutunuzun projelendirme ve yapım süreçlerine katılmak ister misiniz?' sorusuna %86'lık kısmı 'evet' derken, %14'lük kısmı 'hayır' cevabını vermiştir. Grafik 3 üzerinden yapılacak bir değerlendirmede konutun sadece barınma sorununun çözümüne yönelik ve tüm kararların başkaları tarafından verildiği hükmedici bir tavra indirgenmesinin sorunlu olduğu bunun yerine kullanıcının yaşam alanını kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda biçimlendirmesinin kullanıcı memnuniyeti açısından daha iyi sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Kullanıcılar ile yapılan anketlerin değerlendirilmesi neticesinde TOKİ tarafından üretilen konutların kullanıcılara uygun olmadığı, dar gelirli konut sorununun fiziksel olarak kısmen çözülmüşse bile genel çerçeveden bakıldığında sorunun varlığını koruduğu sonucuna varılmıştır. TOKİ'nin dar gelirliye yönelik konut üretim modellerinin kullanıcı istek ve ihtiyaçlarını, beklentileri karşılayamadığı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında kullanıcı dışında kalan kentsel aktörlerle (meslek oda yönetimleri, mimarlar, plancılar,

Konutlarınızın Projelendirme ve Yapım Süreçlerine Katılmak İster Miydiniz?

yapsatçılar derneği ve özel bir inşaat firması) söyleşiler gerçekleştirilmiştir. Sorular genel olarak Van kenti, kentin konut dokusu, TOKİ konutları vb. bağlamlarda kurgulanmış olup; Van kentinde son on yılda TOKİ tarafından inşa edilen toplu konutlar üzerine yoğunlaşmıştır.

3.2. Van Kenti Toki Konutlarında Yapılan Anketlerin Değerlendirilmesi

Araştırma 2016-2019 yılları arasında Van kentinde TOKİ tarafından inşa edilen dokuz farklı konut bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasının amacı konutlarda yaşayan kullanıcıların konutlara ilişkin görüş ve deneyimlerini anlamaktır. TOKİ konut alanlarında kullanıcılar ile yapılan anketler sonucu elde edilen bulgular mevcut konutlarda önemli sorunların olduğunu, toplu konut üretimi için önerilecek modelde dikkate alınması gereken nitelikleri ortaya çıkarmıştır. İncelenen toplu konut alanlarında kullanıcıların genel olarak benzer sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Mevcut konutlardan memnun olmadıklarını, az katlı, müstakil ve yakın çevresi ile doğrudan ilişki kurabilen konutları tercih ettiklerini ve konutlarının projelendirme ve yapım

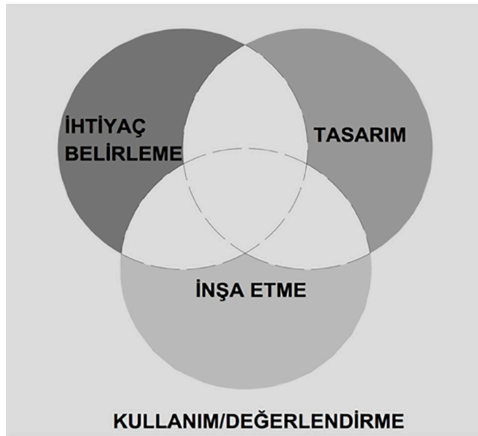
süreçlerine dahil olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda kullanıcıların istek ve ihtiyaçları doğrultusunda tüm gereksinimlerini karşılayabilecekleri mekanların ve fiziki çevrelerin oluşturulması gerekmektedir ve fakat bu gereksinimler, istek ve ihtiyaçlar aynı zamanda farklılıklar da barındırmaktadır. Bu sebeple kullanıcıya yaşam alanı ile ilgili yorum yapma ve seçme hakkının verilmesinin ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3. Kentsel Aktörler ile Mülakat ve Bulgular

Veri toplamak için başvurulan yöntemlerden birisi de kentteki farklı aktörlerin kente dair fikirlerinin elde edildiği bireysel görüşmelerdir. Çalışmada mülakata başvurulmasının sebebi kullanıcı dışında konutlardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen aktörlerin konutların tasarımından, üretimine ve kullanımına kadar tüm süreçlerde neler düşündükleri, nasıl etkilendikleri ve ileriye dönük istek ve taleplerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda görüşme öncesinde dokuz katılımcıya konuyu açıklayıcı bir metin gönderilmiş, tüm katılımcılara aynı sorular yöneltilmiştir. Sorular genel olarak Van kenti, kentin

Grafik 3. Örneklem Grubunun Yaşam Alanlarını Kendilerinin Biçimlendirme İstekleri

mekanlarında hem de kamusal alanlarda taleplerini dile getirebilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Model, toplu konut üretiminde uzmanlar başta olmak üzere kentsel tüm aktörlerin bilgi ve deneyimleri ile yeni bir yöntem önermektedir. ‘Kesin’, ‘kalıplaşmış’ vb. kavramlardan kaçınırken, kendinden önce üretilmiş çalışmaların sentezi ve onlara belirli noktalarda eklenen gelişime, değişim ve dönüşüme açık bir özelliğe sahiptir. Katılımcı tasarım modeli yöntem ve uygulanma biçimi ile konvansiyonel tasarım süreçlerinden ayrılmaktadır. ‘Katılımcı yaklaşım’ karmaşık bir olgudur. Etkili bir katılım için planlama yapmak şarttır. Konunun analizi, hedeflerin ve aktörlerin belirlenmesi, ihtiyaç duyulacak kaynak ve yöntemin saptanması gereklidir (Sanoff, 2019). Modelde yer alan ‘süreç’, ‘aşama’, ‘aktör’ ve süreçlerde aktörlerin görevleri belirli bir düzen içinde bir araya gelirken, bunlara yeni başlıkların eklenmesi mümkündür.

Konvansiyonel tasarım süreçlerinde aşamalar çoğunlukla birbirinden bağımsız iken; önerilen model aşamalar arasındaki bağıntıları kurarak katılımcı tasarım sürecinin bütünlüğüne vurgu yapmaktadır. Şekil 2’de yer alan kesişim kümeleri önerilen model için çizgisel bir grafiğe dönüştüğünde Şekil 3 elde edilmektedir.

Mimarlık pratiği karar, tasarım, uygulama ve kullanım olmak üzere dört aşamada kavramsallaştırılabilir. Sürecin bu dört aşaması birbiri içine geçen bir bütünün parçalarıdır. Mimarlık eylemi bu aşamalar ve bunların birbirleri ile etkileşimi ve iletişimi üzerinden biçimlenmektedir. Aşamalar arasında birbirinin tamamlayıcısı ve/veya var edicisi biçiminde bir ilişki söz konusudur (Hacılibeyoğlu, 2013). Mimari tasarım sürecindeki bu dört aşamanın her birinde kullanıcıların nasıl bir rol alacakları ve kullanacakları araç ve yöntemler Şekil 4’te gösterilmiştir. Buna göre kullanıcı ‘ihtiyaç belirleme’ aşamasından itibaren tüm süreçlere müdahil olur. Öncelikle ‘toplantı’, ‘panel’, ‘anket ve mülakatlar’ aracılığıyla talep ve ihtiyaçlar tespit edilir. Daha sonra sürecin ikinci aşaması olan ‘tasarım’a geçilir. ‘Toplantı’, ‘panel’ aracılığıyla kullanıcılar deneyimlerini paylaşır. ‘Maket ve modeller’ vasıtasıyla kullanıcı yaşam alanını üç boyutlu olarak görme fırsatı bulur. Oluşturulan alternatifler üzerinden ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlemeler yapılarak en uygun seçim yapılır. Sürecin üçüncü aşaması olan ‘inşa etme’de kullanıcılar yapılacak toplantılar ve sosyal medya aracılığıyla bilgilendirilerek sürece dahil olabilir. Sürecin son aşaması ‘kullanım/değerlendirme’dir. Kullanıcının en aktif olduğu, konuttaki deneyimlerini anket ve mülakatlar sayesinde aktararak bundan sonraki üretimlere katkıda bulunabilir.

Şekil 2. Önerilen Modelde Tasarım Süreci Aşamalarının Kesişim Kümeleri

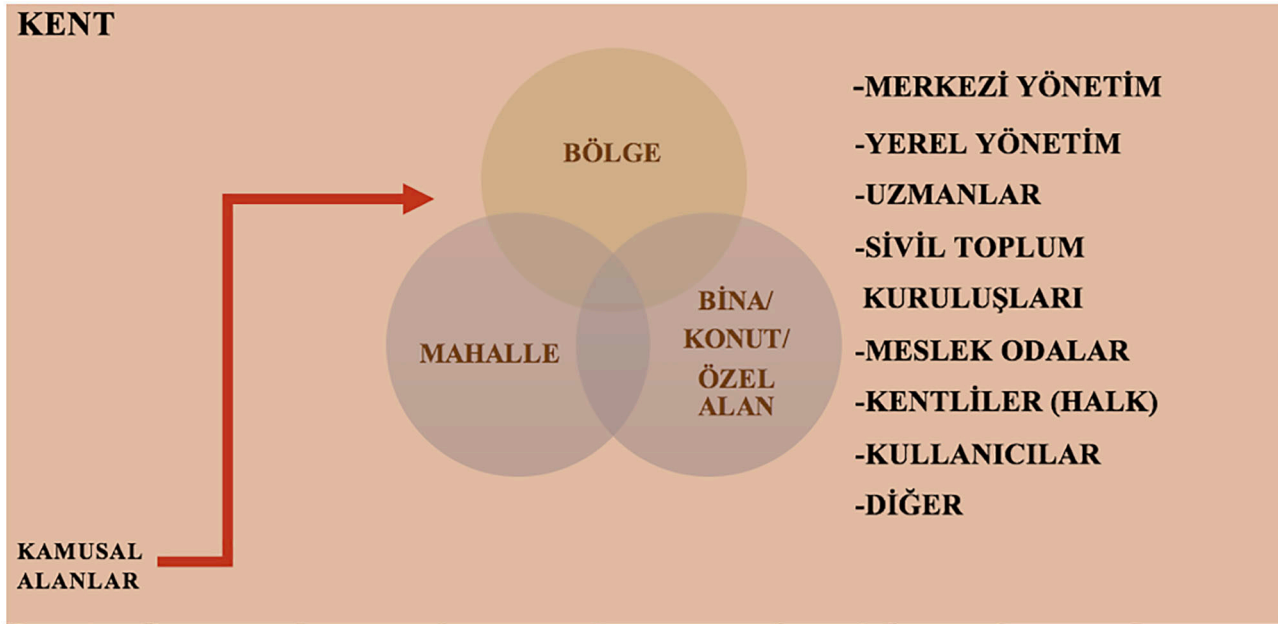
Şekil 3. Önerilen Modelde Tasarım Süreci Aşamalarını Gösteren Çizgisel Grafiği

İHTİYAÇ BELİRLEME

TASARIM

İNŞA ETME

KULLANIM/DEĞERLENDİRME

MERKEZİ YÖNETİM	YEREL YÖNETİM	STK'LAR	MESLEK ODALARI	KENT SAKINLERİ	KULLANICILAR	UZMAN KİŞİLER	DİĞER
-Denetim -Yönetim -Kaynak -Veri Sağlama	-Denetim -Yönetim -Kaynak -Eylem -Alt Yapı -Veri Sağlama	-Kontrol -Veri Sağlama	-Kontrol -Veri Sağlama -Denetleme	-Veri Sağlama -Deneyim Aktarımı -istek ve ihtiyaç Belirtme	-Veri Sağlama -Deneyim Aktarımı -istek ve ihtiyaç Belirtme Deneyimleme -Değerlendirme	-teknik destek sağlama -kontrol -deneyim aktarma	-Veri sağlama -Kontrol

Onerilen modelin önemli bir başka yönü ise, 'bina/konut/özel alan' gibi en temel birimden başlayıp ihtiyaç dahilinde mahalleye, bölgeye ve kente kadar geniş bir ölçeğe yayılabileme kapasitesi ile tasarım sürecinde yer alacak aktörlerin, aktörlerin rollerinin ve ilişkilerinin saptanmış olmasıdır. Modelde merkezi ve yerel yönetimler 'veri sağlama', 'denetim' ve 'kaynak oluşturma' görevlerini üstlenirken STK'lar ile meslek odalarının 'veri sağlama' ve 'denetim' gibi görevleri söz konusudur. Kent sakinleri 'deneyim paylaşımı', 'veri aktarımı' ve 'talep belirtme' konularında sürece eklenmektedir. Uzmanlar 'veri aktarımı', 'teknik destek',

'kontrol/denetim' vb. konularda sürecin tüm aşamalarında önemli bir aktördür. Kullanıcılar ise 'ihtiyaç belirleme' aşamasından başlayan ve tüm süreç boyunca devam eden bir katılım ile 'istek ve ihtiyaç belirtme', 'veri sağlama', 'deneyim paylaşımı' vb. konularda modelin önemli bir aktörü olarak yer bulmaktadır. Modelde aktörler arası ilişkiler birbiri ile kesişen, birbirini tamamlayan bir bütünlük içindedir. Model, üretileceği yerin bağlamına uygun olarak yerel özellikleri, sosyal-kültürel verileri dikkate alan, çok aktörlü bir iletişim ve etkileşim ortamını kurmayı amaçlayan, kullanıcı istek ve ihtiyaçları doğrultusunda 'yeni' yöntem ve

Şekil 5. Toplu Konut Tasarımında İlişkiler, Sınırlar, Aktörler ve Roller

Modelin temel kurgusunu, hangi aşamada, hangi aktörün, hangi araç ve yöntemlerle sürece dahil olacağını özetlemek gerekirse;

- Süreçte kullanılacak önemli araç ve/veya katılım biçimi alan çalışması/ veri aktarımı/araştırma ve gözlemdir. Bu da özellikle sürecin ihtiyaç belirleme ve tasarım aşamasında tüm aktörlerin katılımına imkan tanımaktadır. Kullanıcıya ait deneyimler, istek ve ihtiyaçlar tasarım sürecinde kullanılmak üzere bir veri olarak kaydedilirler.
- Aşamaların üçünde (*ihtiyaç belirleme, tasarım ve inşa etme*) toplantı ve panel yapılması öngörüldüğü ve tüm aktörlerin belirli şekillerde bu süreçlere dahil oldukları gözlemlenmektedir. Bu sayede sürecin tartışma, fikir alışverişi ve alternatifler üzerinden değerlendirilmesinin amaçlandığı ifade edilebilir.
- Tabloya göre anket ve mülakat çalışmalarını sürecin iki aşamasında (*ihtiyaç belirleme ve kullanım/değerlendirme*) gerçekleştirilmektedir. Bu sayede merkezi ve yerel yönetimler, STK'lar vd. süreçte yer alan diğer aktörlerle sürecin en başından itibaren bir iletişim ortamı sağlanmaya çalışılmıştır.
- Sürecin önemli yöntemlerinden biri atölye çalışmalarıdır. İhtiyaç belirleme, tasarım ve inşa etme aşamalarında kullanılabilir. Bu çalışmada mimari temsiller sayesinde aktörlerin sürece katılımı sağlanabilir. Uzman ve kullanıcı arasında buradaki iletişim ortamı sayesinde bilgi akışı gerçekleştirilebilir.
- Sürecin bir diğer aracı maket/model, mimari çizimler ve fotoğraflardır. Tasarım ve inşa etme süreçlerinde aktif olarak kullanılacak bu araç sayesinde hem kullanıcılar hem de diğer aktörler toplu konutları üç boyutlu olarak görme fırsatı bulabileceklerdir. İstek ve ihtiyaçların yanında fiziksel çevrede yer alacak konutların yatay veya düşeydeki büyüklükleri, kapladıkları alan bu görselleştirme

sayesinde daha net anlaşılacaktır.

Tüm bu çalışmalar neticesinde elde edilecek bilgiler sürecin tüm aşamalarında web siteleri ve sosyal medya ağları sayesinde kentsel tüm aktörlerle paylaşımına açılabilir. Modeldeki aşamaların her birinin altında yer alan değerlendirme kısmında aşamalarındaki bilgiler, yorumlar, kullanılan yöntem ve araçlar, aktörlerin sürece dahil olma biçimleri, değerlendirilmektedir. Modelin tüm aşamalarına ilişkin yapılan değerlendirmelerin raporlanmasının bundan sonra yapılacak benzer çalışmalara altlık oluşturması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

5. Sonuç

'Katılım', mimarlık pratiğinin söylem ve eylem alanlarına etki eden önemli bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Kullanıcı ve mekan ilişkisi farklılaştıkça mimarlık pratiği, dolayısıyla üretim biçimi de değişmektedir. Yaşanan sosyal-kültürel ve ekonomik değişimler neticesinde mimar odaklı bir üretim modelinden, kentsel aktörlerin yer aldığı çok paydaşlı bir üretim biçimine geçildiğini söylemek mümkündür. Kentsel aktörlerin her birinin tekil varlığının kentleri yeniden biçimlendirmede etkili olduğu düşünülmektedir. Çok paydaşlı bir üretim sürecinin de 'yeni' yöntemler sayesinde uygulanabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada önerilen katılımcı tasarım modeli de bu bağlamda biçimlenmektedir. Mimari tasarım sürecine kullanıcının katılımı, üretilecek mekanların, yaşam ortamlarının kullanıcı istek ve ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesine imkan tanımaktadır. Dolayısıyla kullanıcının her şeyden önce katılımın temel bir hak olduğunun bilincinde olması ve üretim süreçlerinin farklı aşamalarında aktif rol almasının bununla birlikte kentsel diğer tüm aktörlerin de katılım fikrini benimsemelerinin, veri ve deneyim aktarımı ile sürece katkıda bulunmalarının sistemin bütüncül olarak işletilmesi için önemli olduğu düşünülmektedir. Katılımcı aktörlerin sürece veri aktarımı, deneyimlerini paylaşması bağlamında önemli olduğu düşünülmektedir. Modelde önemli olan sonuçtan öte sürecin kendisinin olduğu

ve bunun da gelişime, değişime ve dönüşüme açık olduğu vurgusudur. Sürecin her aşamasında elde edilen bulguların tartışılması ve değerlendirilmesi ayrıca önem arz etmektedir. Konut sorununun önemli bir tartışma başlığı olduğu günümüzde dar gelirlielerin barınma sorununun çözümünde, yeni yaklaşımların, yerel bağlamın vurgulanmasının, kullanıcı katılımının, sosyal-kültürel verilerin dikkate alınmasının ve tüm bu faktörlerle bütüncül ve sürdürülebilir bir tasarım anlayışının önemi açıktır. Bu çalışmada önerilen model de süreci böylesi bir bakış açısıyla ele alarak her aşamasında araştırmaya dayalı, aktörler arası diyalogun, iletişimin, bilgilendirmenin ve tartışmanın gerçekleştiği bir sistemi, farklı bir mimari tasarım sürecini tanımlamaktadır. Van kentinde TOKİ tarafından üretilen konutların kentin yıllar içinde oluşmuş konut dokusu ve kent yerleşimine uygun olmadığı, kullanıcıları kentten izole ettiği ve üretim sürecinde kentsel aktörlerin sürece dahil edilmedikleri tespit edilmiştir. Bundan sonra kentte kamu tarafından üretilecek konutlarda bu çalışmada önerilen modelin dikkate alınarak başta kullanıcılar olmak üzere kentsel aktörlerin tümünün süreçlere dahil edildikleri, fizibilite çalışmaları, belirleyici ve sınırlayıcı faktörlerin tespit edildiği bir yöntemin uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Süreçte elde edilecek her tür bilginin, kazanımın ve deneyimin başka üretimler için bir veri olma potansiyeli söz konusudur. Bu bağlamda çalışmada önerilen üretim süreci modeli kendinden önceki çalışmalardan beslenen sentez bir çalışma olup kendinden sonraki çalışmalara da ışık tutarak altyapısal destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Bilgilendirme

Bu makale, Mustafa Gülen tarafından 2019 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimari Tasarım Sorunları Programı'nda Prof. Dr. Deniz İncedayı danışmanlığında hazırlanan "Dar Gelirli İçin Toplu Konut Üretiminde Mimari Tasarım Süreci ve Kullanıcının Rolü Üzerine Bir Model Önerisi Van Kenti Örneği" başlıklı

doktora tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

- Altun, F. & Yazıcı, H. (2014). Nitel ve nicel yöntemleri kullanan araştırmacıların empatik eğilimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki farklılıklar, TSA/Yıl: 18, s.1.
- Anonim, (2019). Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara.
- Arnstein, S. (1969). A Ladder of citizen participation, Journal of the American Institute of Planners, 35, 216-224.
- Baba, E. C. (2009). Küreselleşme sürecinde yüksek yapılaşmanın kullanıcı- çevre ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi (Doktora Tezi) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Bavilolyai, B. F. & Ökem, S. (2018). Katılımcı mimari tasarımda yanıltıcı simge değer olgusu ve bir sözde katılımcılık örneği olarak sulukule kentsel dönüşümü, Megaron Dergisi, 13(3):347-362.
- Bingöl, Ö. (2015). Mimari bir tipoloji olarak toplu konut. XXI Dergisi. 15.04.2018 tarihinde <https://xxi.com.tr/i/mimari-bir-tipoloji-olarak-toplu-konut-adresinden-erisildi>.
- Day, C., & Parnell, R. (2003). Consensus design: Socially inclusive process. Routledge.
- De Carlo, G. (1971). Arcitecture's Public, Parametro 5,
- Erdoğan, İ. (2003). Pozitivist metodoloji: Bilimsel araştırma tasarımı istatistiksel yöntemler analiz ve yorum. ERK: Ankara.
- Ersoy, Z. (2010). Mimari tasarımda kullanıcı odaklı süreçler, Mimarlık, (351), S. 68-72.
- Gürel, S. (2003). Mimari tasarım sürecine katılım yaklaşımı. Mimar.ist Dergisi, 7. S.7
- Habraken, N.,J. (1982). Uyarlanabilirlik, değişim ve kullanıcı katılımı için tasarım. Mimarlık, (82/8-9, s. 49-53.
- Habraken, N. J. (2000). The structure of the ordinary: form and control in the built environment. MIT press.
- Hacıalibeyoğlu, F. (2013). Mimari tasarım sürecinde kullanıcı katılımı üzerine bir model önerisi (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Hacıalibeyoğlu, F. (2013). Kentsel mekan oluşumuna kullanıcı katılımı, TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu / 28-30 Kasım.
- Hasol, D. (1995). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayınları. İstanbul.
- İncedayı, D. (2002). Mimari tasarım sürecine katılımcı yaklaşım-demokrasi kültüründe mesleki boyutun irdelenmesi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları.
- Jones, P. B., Petrescue, D., Till, J., 2005. Architecture & participation. Spon Press, ABD, 282 s, s.127-139)
- Keleş, R. (1988). Dar gelirli kentliler için bir konut edindirme yöntemi: evni yapana yardım. 10.10.2019 tarihinde <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/451/5085.pdf> adresinden erişildi
- Kırlangıç Yoldaş, Ö. (2012). Dar gelirli için konut üretiminde bir yöntem olarak mimari tasarımda kullanıcı katılımı (Yüksek Lisans Tezi) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Kuş, E. (2009) Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi? Nitel mi? (3. Baskı). Anı Yayıncılık: Ankara.

- Marcus, C.C. (1972). Resident Dissatisfaction in Multi-Family Housing, University of California, Institute of Urban and Regional Development, Berkeley, CA.
- Sanoff, H. (2010). Democratic design, participation case studies in urban and small town environments, U.S.A: VDM Verlag Dr. Müller Aktiengesellschaft&Co.
- Till, J. (2005). The negotiation of hope, in architecture and participation, pp. 19- 40, Spon Press, London.
- URL-1: <http://i.toki.gov.tr/content/images/main-page-slider/30102016225052-pdf.pdf>
- Uzer, E. (2017). Katılımcı tasarım: nasıl ve kim için. XXI Dergisi, 16.08.2018 tarihinde
- Uzunoglu K., & Özer, H. (2014). Toplu konutların ön tasarım aşamasında değerlendirmesi. Megaron Dergisi, Cilt 9, Sayı 3.